

UNIVERZITET SINGIDUNUM, BEOGRAD
VEĆU DEPARTMANA ZA POSLEDIPLOMSKE STUDIJE
I MEĐUNARODNU SARADNJU

Beograd

Danijelova 32

Odlukom Veća Departmana poslediplomskih studija broj 1-998/2014 od 27.03. 2014. godine, određeni smo da u svojstvu referenata pripremimo izveštaj o doktorskoj disertaciji kandidata, mr Duška Ranisavljevića, pod nazivom: „**Personalne finansije i porodično preduzetništvo**“, podnosimo Veću sledeći

IZVEŠTAJ

DOKTORSKOJ DISERTACIJI KANDIDATA

DUŠKA RANISAVLJEVIĆA

1. Biografski podaci o kandidatu

Kandidat Duško Ranisavljević je rođen 30. oktobra 1978. godine u Valjevu, gde je završio osnovnu školu i gimnaziju. Ekonomski fakultet u Beogradu na smeru Opšt ekonomije završio je u periodu 1997-2003. godina, a magistraske studije na istom fakultetu, na smeru Monetarni i fiskalni menadžment, 2009. godine kada je odbranio magistarsku tezu pod naslovom „Analiza i evaluacija instrumenta obezbeđenja kreditnih plasmana kod poslovnih banaka. Doktorske studije na smeru Finansije i banakstvo, na Univerzitetu Singidunum upisao je 2013. godine i sve programom predviđene sipe položio u roku.

Kandidata, mr Duško Ranisavljević najpre se zaposlio u Mineks doo, Valjevo, preduzeću u oblasti vođenja poslovnih kljuga i računovodstva u periodu 1998-2002. godina. Nakon toga bio je zaposlen na Visokoj školi poslovnih studija, VIPOS, Valjevo, gde je radio kao saradnik u nastavi na predmetima banakstvo i banakski menadžment u periodu 2006-2007. godina. U NLB Banci ad, Beograd, u Valjevu radio je u periodu 2002-2008. godina na poslovima kreditnog referenta i šefa kreditnog odeljenja. Od 2008. godine zaposlen je u Marfin banci ad, Beograda, filijala Valjevo na mestu šefa filijale.

Odlukom Ministarstva pravde RS, 2014. je imenovan za sudskog ceštaka za ekonomsko – finansijsku oblast.

Kandidat mr Duško Ranisavljević ima objavljene sledeće naučno - istraživačke radove:

- *Internet marketing u retail bankarstvu*, Međunarodna konferencija - Sinteza 2014. Beograd, rad prezentovan i objavljen u zborniku konferencije, p. 324-329, DOI: 10.15308 / SINTEZA-2014-324-329, M52;
- *The flow chart of satisfaction levels of personal customers through the credit process in Serbian retail banking market*, FIKUSZ 2014, Budapest, Obuda University, p. 223-235, ISBN 978-615-5460-28-9, M23;
- *Problematicni krediti stanovništva u Srbiji, koautor*, Međunarodna konferencija-Sinteza 2015., Beograd, rad prezentovan i objavljen u zborniku konferencije, M52;
- *Rizici kreditiranja malog biznisa u Republici Srbiji*, koautor, Bankarstvo 1/2015, Udruženje banaka Srbije, Beograd, M52.

2. Predmet doktorske disertacije

Predmet predložene doktorske disertacije kandidata, mr Duška Ranisavljevića, zaslužuje značajnu pažnju kako bankarstva kao naučne discipline, tako i njoj srodnih naučnih disciplina. Pri tom, značaj teme posebno ističe nekoliko momenata:

Prvo, izabrana tema veoma je značajna, jer se bavi izučavanjem kreditnog posla kao jednog od najstarijih bankarskih poslova, koji je do danas u bankarskoj praksi opstao kao najvažniji bankarski posao, odnosno kreditnog rizika koji je samim tim najvažniji rizik poslovanja banaka. Pri tom u fokusu istraživanja su krediti koji se odobravaju fizičkim licima i preduzetnicima za početak zasnivanja određenog posla ili njegovo unapređenje.

Drugo, obuhvaćena tematika vezana je za kredit i kreditni rizik, prvenstveno analizirajući ga u našoj zemlji, kao zemlji u tranziciji, gde postoji mešavina razvijenih i manje razvijenih bankarskih proizvoda i usluga. Pri tom vezano za uvođenje međunarodnih standarda bankarskog poslovanja postoji potreba za usvajanjem i primenom mnogo osetljivijih instrumenata za praćenje i upravljanje ovim rizikom.

Treće, tema ovog rada je veoma aktuelna, jer razmatra pitanje kredita i kreditnog rizika, prvenstveno kredita namenjenih fizičkim licima i preduzetnicima, u vreme aktuelne svetske finansijske i šire posmatrano globalne ekonomske krize, koja je, s jedne strane, upravo uzrokovana nedovoljno regulisanom praksom kreditiranja hipotekarnih kredita u SAD i, s druge strane, imala je za posledicu ne samo pooštavanje kontrole odobravanja kredita, već i usporavanje kreditne aktivnosti banaka. U našoj zemlji sa početkom krize došlo je do znatnog pogoršanja naplativosti kredita, tako da se banke suočavaju sa povećanim rizikom pri odobravanju, zbog čega je neophodno izoštravanje kriterijuma i procedura odobravanja kredita.

Četvrto, poseban aspekt analize predstavlja personalne finansije i zasnivanje porodičnog biznisa i njegovo finansiranje, od početnog koraka do njegovog unapređenja i razvoja, kao vid kreditne aktivnosti banaka. U uslovima globalne ekonomske krize i posttranzicionih problema sa

kojima se suočava ekonomija u Srbiji samozapošljavanje kroz otvaranje sopstvenog biznisa predstavlja najzdravije rešenje i istovremeno pomoć porodici i široj zajednici.

3. Ciljevi doktorske direktacije

Naučni cilj disertacije jeste naučna deskripcija procesa upravljanja prilivima i odlivima finansijskih sredstava porodice, teorijski opis mogućih modela bilansiranja, naučni opis faktora koji utiču na razvoj porodičnog posla i njihova uzajamna povezanost i uslovljenost.

Društveni cilj disertacije je primenljivost rezultata istraživanja u praksi, kao i indentifikovanje modela kojima se u konkretnim uslovima može poboljšati društveno-ekonomski položaj porodice, poboljšati preduzetništvo, ali i održivost porodičnog posla. Porodica je osnovna društvena jedinica, a zdrave finansije porodice i finansijsko planiranje, omogućavaju porodici, da u svakom pogledu napreduje, da se broj članova porodice povećava, a da članovi porodice imaju ekonomsku sigurnost i perspektivu.

4. Polazne hipoteze doktorske disertacije

Hipotetički okvir predložene doktorske disertacije se sastoji od sledeće generalne, posebnih i pojedinačnih hipoteza:

Generalna hipoteza:

- Osnov uspeha porodičnog posla i porodičnih finansija, je efikasno, bilansirano i razdvojeno upravljanje finansijama i imovinom.
- Porodica koja efikasno upravlja svojim finansijama i imovinom, koja poseduje finansijsku disciplinu i investicione planove, može postati ekonomska zajednica koja ima širu preduzetničku funkciju, kako u društveno-sociološkom, tako i u ekonomskom smislu, i kao takva postaje značajan mikro-ekonomski faktor sa višestrukim doprinosom razvoju društva i ekonomije.

Posebne hipoteze:

- Svako povezivanje, poistovećivanje i mešanje prihoda i rashoda porodice i porodičnog posla nužno vodi slabljenju performansi, pa i gašenju porodičnog posla.
- Nivo finansijske pismenosti domaćeg stanovništva nije na zadovoljavajućem nivou, što ukazuje na potrebu stvaranja i razvijanja sistema edukacije i informisanja, kako u upravljanju personalnim finansijama, tako i u sistemskom edukovanju pokretača porodičnog posla.

Pojedinačne hipoteze:

- Poslovne banke metodološki treba da sveobuhvatno i pojedinačno analiziraju i lične finansije nosilaca prihoda porodice, porodicu u celini, i poslovne pokazatelje porodičnog posla.
- Analizom prihoda i rashoda porodice, imovinske karte porodice, povezanosti tokova gotovine porodice i porodičnog posla znatno se umanjuje verovatnoća da kreditni aranžmani dospeju u docnju tj. umanjuje se rizik plasmana poslovne banke.

5. Metodološki pristup

U izradi ove disertacije primenjeni su sledeći metodološki pristupi:

- Metoda studije slučaja;
- Metoda naučne analize i naučnog sagledavanja i induktivno-deduktivni pristup;
- Metoda uporedne analize;
- Metode sinteze, konkretizacije i generalizacije.

Studija slučaja - subjekti analize su tri porodice: jedna koja uspešno obavlja porodičan biznis, planski i oprezno upravlja porodičnim i poslovnim finansijama, ne ugrožavajući finansijsku akumulaciju porodice, druga koja ima solidne porodične finansije, organizaciju i održivost porodičnog posla, ali uz određena ograničenja, i treća koja je neopreznim kreditnim zaduživanjem obavljala porodičan biznis, dovodeći i posao i porodične finansije u tešku situaciju i otvarajući sudski spor sa poslovnom bankom. Cilj ove metode je da se na tri praktična primera, testira model bilansiranja porodičnih finansija i to kroz model konsolidovanog bilansa tokova gotovine porodičnog posla i bilansa porodičnih finansija.

Istraživanje komparativnom metodom - upoređivanje statističkih podataka i postojećih istraživanja, (koristeći postojeća istraživanja i statističke pokazatelje) dokazuju (potvrđuju ili odbacuju) se i nalazi dobijeni u studiji slučaja, ali i uslovi, strategije, politike kako na međunarodnom nivou, tako i u domaćim uslovima, a sve u vezi sa preduzetništvom, osnovama za razvoj, konkretnim ograničenjima i ostvarenjima.

6. Naučni i društveni doprinos disertacije

Naučni doprinos istraživanja Značaj indentifikovanja svih faktora koji utiču na prestanak ili usporavanje razvoja porodičnog preduzetništva, od velikog je značaja za definisanje strateških pravaca za stvaranje ekonomskog ambijenta u kome se ovaj vid preduzetništva nesmetano može razvijati. Sve nadležne institucije sistema, zakonski i podzakonski akti, a posebno poslovne

banke, suštinski čine sistem koji očigledno u postojećim uslovima ne stvara najbolji ambijent za razvoj i profitabilnost sektora malih porodičnih firmi, čemu u prilog govore negativni statistički trendovi.

Istraživanje porodičnih finansija i porodičnog preduzetništva je multidisciplinarnog karaktera, jer se pored ekonomskog, ne može izostaviti i sociološki pa i psihološki aspekt analize, što ukazuje i na izvestan stepen složenosti i kompleksnosti ove teme. Doprinos ovog istraživanja je zbog navedenog višestruk, jer se pored najvažnijih ekonomskih faktora koji determinišu postupke nosioca porodičnog posla i prihoda, objašnjava i način formiranja stavova i razmišljanja koje suštinski utiču na donošenje odluka koje su od presudnog značaja, kako za porodičan posao, tako i za porodične finansije i imovinu uopšte.

Na bazi rezultata istraživanja ukazuje se da bi poslovne banke metodološki trebalo da prilagode svoje procese, procedure i politike u cilju realnog i sveobuhvatnog sagledavanja stvarne kreditne sposobnosti kako porodične firme, tako i analize kreditne sposobnosti članova porodica. Poslovne banke posebno treba da ukazuju nosiocima porodičnog posla i prihoda porodice, na potrebu razdvajanja finansija porodičnog posla i finansija i imovine porodice, jer njihova povezanost, nekontrolisano prelivanje sredstava i imovine, može biti jedan od glavnih razloga velikog broja ugašenih porodičnih radnji i malih preduzeća i to u ranim fazama rasta i razvoja. Takav pristup poslovne banke bi trebalo da sveobuhvatno primenjuju, da umesto skraćenih i prebrzih kreditnih procedura koje imaju za cilj što veći broj i iznos plasiranih kreditnih proizvoda za što kraće vreme, zamene društveno-ekonomski odgovornijim pristupom, koji podrazumeva dugoročno sagledavanje efekata kreditiranja ovog segmenta i njegov značaj za nacionalnu ekonomiju.

7. Sadržaj disertacije

Disertacija se sastoji iz četiri celine, a svaka celina sadrži potceline u cilju sveobuhvatnijeg sagledavanja i analize osnovne teme rada.

U uvodnom delu date su teorijsko-metodološke postavke u cilju objašnjenja predmeta i cilja rada, značaja i aktuelnosti teme, naučnog i društvenog cilja, hipoteze i metode istraživanja.

Prvi deo rada obrađuje pojam personalnih finansija, analize načina kreditiranja fizičkih lica na domaćem bankarskom tržištu i koji su kreditni proizvodi zastupljeni.

U drugom delu disertacije analizira se porodica kao ekonomska zajednica, njena uloga u društveno-ekonomskom okruženju, zatim kako je izgledala porodica u prethodnim periodima, a kako funkcioniše savremena porodica.

Treći deo obuhvata analizu porodičnog preduzetništva u užem i širem smislu, kao i analizu preduzetništva u ruralnim i urbanim sredinama, po delatnostima, kroz više generacija.

Četvrti deo rada je studiju slučaja tri uporedna pregleda porodičnog biznisa i poordičnih finansija u konkretnim okolnostima, kao i uporednu analizu sa sličnim istraživanjima i nalazima u vezi sa preduzetništvom sektora mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetnika, koja su do sada sprovedena i objavljena.

Zaključna razmatranja sadrže zaključke po poglavljima, generalni zaključak, kao i osvrt na postavljene hipoteze u radu.

8. Prikaz i analiza doktorske disertacije

Doktorska disertacija je ukupnog obima 199 strana, sa ukupno 56 literaturnih izvora, 14 izvora zakosnih i podzakoskih akata RS, 10 elektronskih izvora literature, a sastoji se od pet delova, sa uvodom i zaključnim razmatranjima.

Prvi deo disertacije pod naslovom „Personalne finansije, pojam i teorijsko – metodolloška osnova“, obima je 10 strana, obrađuje pojam personalnih finansija, analizira načine kreditiranja fizičkih lica na domaćem bankarskom tržištu, kao i vrste kreditnih proizvoda koji su zastupljeni. Pored toga, analizirana je metodologija procene kreditne sposobnosti fizičkih lica, sa ciljem da se objasne kriterijumi za odobrenje kreditnog zaduženja fizičkih lica kod poslovnih banaka. Poseban akcenat je dat analizi stepena razumevanja i finansijskoj pismenosti fizičkih lica, koja ima najvažniji značaj u upravljanju ličnim i porodičnim finansijama. Na kraju ovog poglavlja objašnjen je pojam upravljanja odnosom banka-klijent (*Customer relationship management*), značaj i važnost dobrog poslovnog odnosa na relaciji fizičko lice-poslovna banka, sa ciljem odobrenja dobrog kreditnog plasmana s jedne, i efikasnim upravljanjem ličnim i porodičnim finansijama s druge strane.

U drugom delu disertacije, koji je naslovljen „Porpdoca kao ekonomska zajenica“, koji je obima 22 strane, analizirana je porodica kao ekonomska zajednica, njena uloga u društveno-ekonomskom okruženju, zatim kako je izgledala porodica u prethodnim periodima, a kako funkcioniše savremena porodica. Posebno je dat osvrt na porodicu kao zajednicu potrošača, i njenu ulogu u društveno-ekonomskim tokovima nacionalne ekonomije. U ovom delu obrađeni su modeli budžetiranja porodičnih finansija, gde se pokušava forma poslovnog bilansa prilagoditi tokovima novca i imovini porodice, koja se u ovom slučaju posmatra kao ekonomska zajednica. Na kraju ovog dela ukazano je na najvažnije okolnosti koje utiču na otplatu kreditnih zajmova fizičkih lica i porodica, u periodu ekonomske recesije i stagnacije.

Treći deo pod naslovom „Porodično preduzetništvo“, obima je 63 strane, obuhvata analizu porodičnog preduzetništva u užem i širem smislu, kao i analizu preduzetništva u ruralnim i urbanim sredinama, po delatnostima, kroz više generacija itd. Porodični posao posmatra se i kroz faze rasta i razvoja, a posebno se analizira uloga i značaj registracionog organa. Pored navedenog, analizira se planiranje porodičnih investicija, jer se porodica može posmatrati i kao

zajednica investitora, zatim okolnosti i mogućnosti za otpočinjanje ili prestanak porodičnog posla, uz analizu domaćeg ekonomskog ambijenta. U ovom delu posebno se analizira metodologija poslovnih banaka odobrenja kreditnih zahteva, u analizi malih poslovnih (*Small bussines banking*) klijenata, u koje spadaju i preduzetnici, uz detaljnu analizu kreditnih proizvoda i drugih izvora finansiranja, koje poslovne banke imaju u ponudi, a namenjeni su upravo preduzetnicima i malim i srednjim preduzećima. Na kraju trećeg dela dat je osvrt na porodično preduzetništvo u zemljama Evropske Unije, na mere podrške, i uslove za afirmaciju i razvoj.

Četvrti deo disertacije, naslovljen „Istraživanje povezanosti personalnih finansija i porodičnog posla“, obima 62 strane, predstavlja studiju slučaja, gde je napravljena uporedna analiza tri karakteristična slučaja porodičnog biznisa i porodičnih finansija u periodu od tri godine u kojem su sve tri porodice u cilju razvoja porodičnog biznisa uzele kredit od poslovnih banaka i posluju sa različitim uspehom, što se održava na stepnu uspešnosti otplate uzetog zajma. U ovom delu je potom data analiza dobijenih rezultata, kao i uporedna analiza sa sličnim istraživanjima i nalazima u vezi sa preduzetništvom sektora mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetnika, a koja su do sada sprovedena i objavljena.

Na kraju rada, kroz zaključna razmatranja izvedeni su zaključci po poglavljima, generalni zaključak, i dat je osvrt na postavljene hipoteze u radu, koje su u istraživanju, kroz studiju slučaja i testirane.

9. Zaključna ocena i ostvareni rezultati

Najpre se može zaključiti da je kandidat za temu doktorske disertacije odabrao veoma značajnu, aktuelnu i složenu temu, koja je još uvek naročito u odmaćim uslovima nedovoljno istražena, polazeći od činjenice da je tema koja obuhvata porodični biznis i porodične finansije veoma složena, zahteva poznavanje interdisciplinarnih znanja i veština i psecifičn u metodlogiju istraživanja.

Polazeći od uradjene doktorske disertacije, njenog sadržaja, načina i kvaliteta izlaganja, korišćene metodologije u istraživanju zadate teme i korišćene literature, zaključujemo da je kandidat mr Duško ranisavljević uložio značajan stvaralački napor.

Problemi koji su izradom teme disertacije osvetljeni i uspešno analizirani nesumnjivo su zahtevali interdisciplinarna i specijalistička znanja iz više oblasti, kao i znanja u korišćenju odgovarajuće metodologije naučnoistraživačkog rada.

Kao rezultat toga dobijen je celovit rad koji obradjuje značajnu, aktuelnu, nedovoljno istraženu temu, kakva je porodični biznis, njegovo finansiranje i vođenje porodoćnih finansija ,

uključujući i upravljanje rizicima u bankarstvu, posebno kreditnim rizikom pri odobravanju kredita.

Kandidat je **dokazao osnovnu radnu hipotezu:**

Rizike u bankarskom poslovanju je nemoguće potpuno izbeći, pa su banke dužne da sprovede efikasne postupke upravljanja njima kako bi se zaštitile od eventualnih gubitaka. Oblik i suština pravnog, ekonomskog i političkog sistema i ekonomski uslovi privređivanja determinišu proces upravljanja rizicima u bankarstvu i proces odobravanja sindiciranih kredita.

Takođe su dokazane i posebne i pojedinačne hipoteze koje su postavljene na početku disertacije.

Imajući u vidu sistematičnost i sveobuhvatnost obrade, kao i dobijene zaključke, može se konstatovati da je Doktorska disertacija originalna i da na odgovarajući način obrađuje ovu značajnu i aktuelnu temu, značajnu naročito sa stanovišta potrebe za vođenjem adekvatne i efikasne politike upravljanja bankarskim rizicima, prvenstveno kreditnim rizikom kao najvažnijim bankarskim rizikom.

Iz navedenog takođe proističe da je ovom doktorskom disertacijom dat doprinos naučno-istraživačkim i praktičnim saznanjima iz oblasti bankarstva, posebno u oblasti upravljanja rizicima bankarskog poslovanja, naročito kreditnim rizikom. U tom smislu ova doktorska disertacija popunjava prazninu u naučnom fundusu koji postoji u obradi ove teme.

10. Predlog Komisije

Na osnovu svega izloženog Komisija je mišljenja da doktorska disertacija kandidatae po svojoj temi, pristupu, strukturi i sadržaju rada, kvalitetu i načinu izlaganja, metodologiji istraživanja, načinu korišćenja literature, relevantnosti i kvalitetu sprovedenog istraživanja i donetim zaključcima zadovoljava kriterijume zahtevane za doktorsku disertaciju, te se može prihvatiti kao podobna za javnu odbranu.

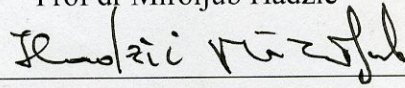
Kandidat ispunjava uslove u pogledu objavljenih naučno - istraživačkih radova, jer ima dva rada objavljena u zborniku u sklopu međunarodnih naučnih konferencija, jedan rad u domaćem časopisu i jedna rad objavljen u međunarodnom naučnom časopisu.

Sadržaj izloženog u ovom Izveštaju nama referentima daje osnove da Veću Departmana posle diplomskih studija Univerziteta Singidunum predložimo da kandidatu **mr Dušku Ranisavljeviću, odobri javnu odbranu doktorske disertacije pod nazivom „Personalne finansije i porodično preduzetništvo ”.**

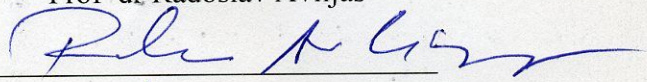
U Beogradu, 20.04.2015. godine

REFERENTI

Prof dr Miroljub Hadžić

Prof dr Radoslav Avlijaš

Prof dr Zoran Jović

